

SON DEVİR BİZANS MİMARİSİ'NİN ŞEKİLLENMESİNİ HAZIRLAYAN FAKTÖRLER

SAN 214 - SON DEVİR BİZANS MİMARİSİ
Doç. Dr. Serkan SUNAY

Bizans Sanatı, Bizans Tarihi'nin siyasi gelişimine paralel bir ayırımla başlıca üç devir halinde incelenir;

- **İlk Bizans Devri**
- **Orta Bizans Devri**
- **Son Bizans Devri**

Fakat bu ana ayırımın başlangıcı öncesinde her devrin arasında da dönemler vardır.

I. Geçiş Devri: 4-5. yüzyılları kapsayan bu dönem Erken Hristiyan sanatı çerçevesinde /Constantine ve Theodosius sülaleleri) incelenir.

II. İlk Bizans Devri: 6.yüzyılda başı ile 726 yıllarını kapsayan ve Bizans İmparatorluğunun Justinianus döneminde en geniş sınırlara yayıldığı devirdir.

III. Kesinti Devri (İkonoklasma): 726-841 yılları arasındaki dönemdir.

IV. Orta Bizans Devri: 842-1204 yılları arasını kapsar. Bu dönemde Makedonyalılar ve Komnenoslar sülaleleri İmparatorluğun başındadır.

V. Kesinti Devri (Latin İstilası): 1204 – 1261 yıllarını kapsar.

VI. Son Bizans Devri: Paleologosların hüküm sürdüğü 1261- 1453 yıllarını kapsar.

VII. Post Bizans (Bizans Sonrası): İmparatorluk ortadan kalktıktan sonra aynı üslubu devam ettiren sanat dönemidir.

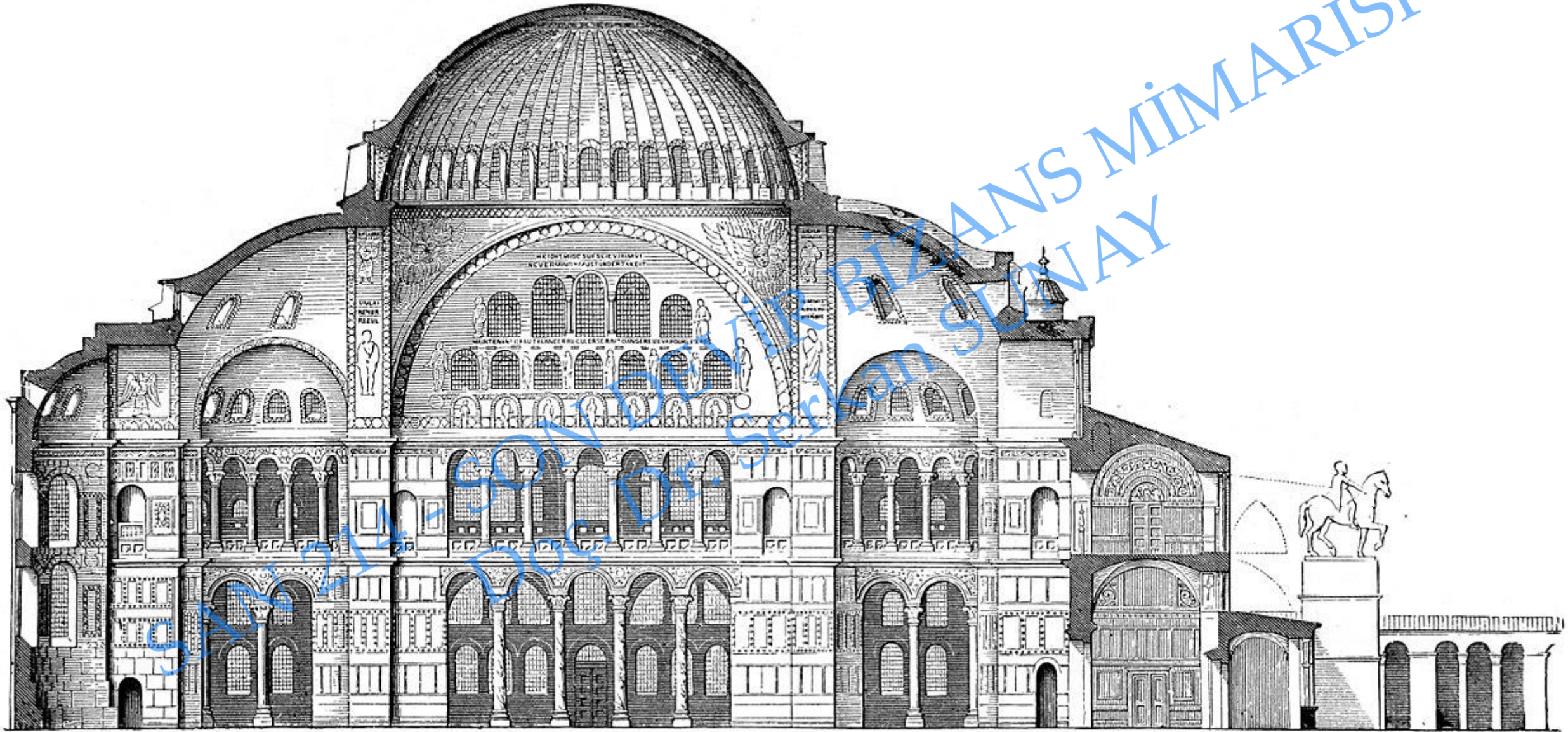
İlk Bizans Devri

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması (395) ile doğu bölgesine egemen olan Bizans, Orta Çaę boyunca Avrupa'nın ve Hristiyan dünyasının en büyük devletlerinden biri olmuştur. Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile Bizans İmparatorluğu'nun etkisi daha da artmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul (Konstantinopolis)'dur.

Bizans Sanatı, 4. Yüzyılda gelişmeye, 6. Yüzyılda Justinianus döneminde ise en parlak zamanlarını yaşamıştır. 6. Yüzyıl kadar süren ihtişamlı dönem sonrasında, 12. Yüzyıldan itibaren devlet zayıflamaya ve toprak kaybetmeye başlamıştır. Türk devletlerinin Anadolu'daki ilerleyişi ve 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesi ile Bizans İmparatorluğu tarih sahnesinden çekilmiştir.

Erken Devir Bizans Mimarisinde bazilikal plan olarak bilinen, doğu-batı doğrultusunda uzanan, en az üç neften oluşun, orta nefin diğer neflere göre daha geniş tutulduğu plan şeması uygulanmıştır. Roma İmparatorluğunda toplantı ve mahkeme salonlarında görülen plan şemasının bir varyasyonudur. Genellikle üst yapı kuruluşu kırma çatılı olarak düzenlenen bu mimari yapılar, Erken Bizans döneminde yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Bizans mimarisinde, 5. Yüzyıldan itibaren merkezi plan şemasının uygulandığı görülür. Bu dönemde bazilikal plan şeması ile merkezi plan tipi aynı sıklıkta mimaride uygulanmıştır. İmparatorluğun en geniş sınırlara ulaştığı Justinianus devrinde daha merkezi planlı anıtsal yapılar ortaya çıkmıştır. Başkent'te Ayasofya Kilisesi, Sergios & Bakhos Kilisesi (Küçük Ayasofya), Ravenna St. Vitale Kilisesi yanı sıra Efes'teki bazı eserler, Din ve Siyaset'in mimari ifadede birleşmesinin en önemli örnekleri arasında ilk sayılması gerekenlerdir.

BIZANS MIMARISI
SERKAN SUNAY

SAN 214 - SON DEVİR BİZANS MİMARİSİ
Doç. Dr. Serkan SUNAY

SAN 214 - SON DEVİR BİZANS MİMARİSİ
Doç. Dr. Serkan SUNAY

Orta Bizans Devri

İkonoklasma Dönemi'nden sonra, 843 yılından itibaren Bizans İmparatorluğu duraklama dönemine girmiştir. Justinianus'tan sonra 7. Yüzyıllarda başlayan 9. Yüzyıla kadar devam eden Arap Akınları duraklamanın başlıca nedenlerinden sadece biridir. Orta Bizans Dönemi, 867-1075 yılları arasında Makedonyalı Sülaleleri ile 1081-1185 yılları arasında hüküm sürmüş olan Komnenosları kapsar.

Orta Bizans döneminde, büyük boyutlu kiliseler görülmez. Erken dönemden beri kullanılan plan tipleri farklı uygulamalar ile karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde en çok “kapalı yunan haçı” plan şeması uygulanmıştır. Ayrıca, “sekiz destekli”, “konşeli”, “tek nefli” ve “ciborion/baldaken” plan şemalarının uygulandığı görülür.

Merkezde dört serbest destek üzerine oturan, pandantif geçişli bir kubbenin bulunduğu bu şema strüktürel bakımdan dirayetli ve ikonografik program için uygun bir mimari arz eder.

Orta Bizans dönemi mimarisi, iç mekan dekorasyonu ile dış cephelerde görülen süslemesiyle dikkat çekicidir. Bazilikalardaki iç mekan olgusu tek yönlü değil, merkez odaklıdır. Kubbeden başlayan önem sırası temsili olarak tonozlardan apsise oradan bema'ya ve son olarak yere inan Hristiyan kozmolojisinin resimsel ifadesiyle uyumlu bir mimari tarz yaratmıştır.